

VANESSA SPRINGORA

El nom del pare

Traducció de Marta Marfany

Empúries

Vanessa Springora

El nom del pare

Traducció de Marta Marfany

Editorial Empúries
Barcelona

Primera edició: setembre del 2025

Títol original: *Patronyme*

© Éditions Grasset & Fasquelle, 2025

© de la traducció: Marta Marfany Simó, 2025

Amb el suport de la Generalitat de Catalunya
i la Institució de les Lletres Catalanes:

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

**Institució
de les Lletres
Catalanes**

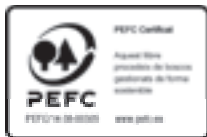
© d'aquesta edició: Edicions 62, s.a.
Editorial Empúries
Diagonal, 662-664 – 08034 Barcelona
info@grup62.com
www.editorialemipuries.cat

Fotocomposició: Grup62
DIPÒSIT LEGAL: B. 11.657-2025
ISBN: 979-13-87736-06-4

La lectura obre horitzons, iguala oportunitats i construeix una societat millor.
La propietat intel·lectual és clau en la creació de continguts culturals perquè sosté l'ecosistema de qui escriu i de les nostres llibreries.

En comprar aquest llibre contribuïu a mantenir aquest ecosistema viu i en creixement.
A Grup62 agraïm que ens ajudeu a donar suport així a l'autonomia creativa d'autors i autors perquè puguin continuar desenvolupant la seva funció.
Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra. Podeu contactar amb CEDRO a través del web www.conlicencia.com o per telèfon al 91 702 19 70 / 93 272 04 47.

Queden expressament prohibits l'ús o la reproducció d'aquest llibre o de qualsevol de les seves parts amb el propòsit d'entrenar o alimentar sistemes o tecnologies d'intel·ligència artificial.

HÀPAX

Sembla que els cognoms no fa gaire que existeixen, a escala de la història de la humanitat. A Occident, la generalització de l'ús dels cognoms es pot datar al segle XII, per facilitar el cens i la recaptació d'impostos. Abans la gent vivia tranquil·lament sense cognoms. Els gals tenien un nom de pila i prou. Pierre, Paul i Jacques eren en teoria iguals que els altres, i el mateix rei de França tampoc no tenia cognom. Els romans, en colonitzar-los, ja van intentar posar-los un gentilici (nom de clan) i el *cognomen* (nom de família), però, com ja se sap, els gals eren rebels: caldrà esperar fins a la Revolució Francesa perquè sigui obligatori inscriure el cognom al registre civil. Fins llavors, alguns privilegiats, acumulant possessions i servei, s'havien anat atribuint cognoms ben llargs i amb partícules.

Al principi, per tenir cognom no calia buscar gaire: sovint s'agafava el nom de pila del pare, el nom de l'ofici que feies, o fins i tot de la població on havies nascut. En absència d'aquesta informació, sempre es podia recórrer a una característica física o moral. Després aquests cognoms es van fer hereditaris, transmesos de generació en generació. Per a un nen, aprendre's el cognom, que és una etiqueta que portarà fins a la mort, és el primer contacte amb la violència del llenguatge, l'enfrontament amb un principi de la realitat imparablable: no, tu no pots autoanomenar-te, autobatejar-te, igual que no pots autoengendrar-te. El teu cognom

és el del teu llinatge, és l'herència dels teus avantpassats. Ets el fill del teu pare i, segons el teu sexe, transmetràs el seu nom o adoptaràs el d'un altre. Però també és, en contrapartida, un motiu d'orgull, l'ingrés en una genealogia, una filiació, el principi d'una identitat. Una cosa sòlida on aferrar-se. Una cosa immutable, almenys en teoria.

Tota la vida m'han fet notar que tinc un cognom estranger. Cada començament de curs hi havia la pregunta ritual. No és comú, aquest cognom, d'on és? Portuguès? Italià? Espanyol? Era una època que als professors els agradava afrancesar tots els cognoms estrangers. Així, la primera síl·laba del meu cognom es convertia en un desagradable so nasal, com el que sentim en les paraules franceses *crin* o *brin*. No m'atrevia quasi mai a corregir-ho. Però algun cop m'armava de valor, per facilitar les coses, i deia: es pronuncia *spring*, com primavera en anglès. Ah, així és anglès, aquest cognom? Era també una manera d'enviar els tafaners a seguir una pista falsa. Després, el sufix *gora* suggeria al meu professor de filosofia una ascendència grega, i més endavant faria néixer jocs de paraules dolents amb Spinoza. Per tallar totes aquestes especulacions, sempre acabava dient, una mica avergonyida: és txec. Aaah, és eslau, doncs! Seguien algunes consideracions sobre la meva fisonomia, sí, és veritat, tens un aire eslau. Després un silenci incòmode, perquè dels eslaus els francesos de fet no en saben gaire cosa i normalment no tenen res a dir-ne. En canvi, sobre Itàlia, la cosa sempre es pot inflar. Al final venia la pregunta més incòmoda: o sigui que parles txec? Mmm, no. Aquí s'acabava l'interrogatori. I tot seguit m'envaïa una sensació confusa de vergonya i d'il·legitimitat, per no dir d'impostura. Tenia la sensació de no ser d'aquí i de no poder-me lligar a cap lloc conegut. Aquell cognom em remetia a un origen boirós, a un lloc d'on no sabia res, i pel qual em vaig negar a interessar-me durant molt de temps, perquè em venia d'un pare que havia abandonat la meva vida.

Per identificació, o instint de rebel·lió, sempre ho compen-

sava triant els amics entre els que tenien, igual que jo, un cognom estranger, o que no havien nascut a França. Formàvem el clan dels *outsiders*.

El meu cognom, malgrat tot, sempre em va agradar —tot i que de mi no m'agradava gaire cosa— per la consonància musical que li donava, enganxat al meu nom, el doble ritme ternari. Potser també per la càrrega misteriosa que portava. Al llarg dels anys, en vaig fer un talismà, com si fos alguna cosa que pertanyia al misticisme o a la numerologia, com si la suma de totes aquelles lletres col·locades seguides dibuixés un camí de vida invisible. Em deia: el pare almenys m'ha donat això, un cognom diferent dels altres.

Durant molt de temps no vaig voler posar-ne en dubte l'origen, ni la història que me n'havien explicat, tan fantàstica i poc consistent. Per validar l'ascendència txeca del meu cognom, en tenia prou constatant, per exemple, que acabava en un sufix amb *-a*, com el de Kafka, Kupka o Kundera.

Amb l'arribada d'internet, des que va ser possible teclejar coses en un motor de cerca, el meu cognom va ser una de les primeres paraules que vaig provar. Això vol dir que era un tema que feia temps que em rondava.

Després vaig llegir, en una pàgina web de genealogia, que el meu cognom era «poc popular». Aquesta expressió em va semblar estranya. Com si el cognom es pogués triar. A França, que no fos comú no era sorprenent. El problema era que no n'hi havia en altres llocs, ni a la República Txeca.

Durant anys em vaig perdre fent excavacions arqueològiques inútils per la xarxa, sempre buscant cosins llunyans, o tan sols una prova que el cognom existia. Llavors me'n vaig adonar. El resultat de la meva recerca, obstinadament nul, no feia més que confirmar el que sempre havia sabut dins meu: de Springora no n'hi havia cap més, la meva família i jo érem els únics que teníem aquell cognom en tot el món. Era un cognom sense homònim. Un «hàpax» per als lingüistes, un mot que no-

més apareix un sol cop en la llengua. Per regla general, els hàpaxs són o bé neologismes o bé el resultat d'un error de grafia. En tots els casos, són pures creacions, paraules totalment inventades.

Un cognom sense passat ni memòria, un cognom fantasma, d'alguna manera, era inusual. Però potser tot i així tenia una història?

L'ANUNCI DE LA MORT

—Bon dia, és vostè la senyora Springora?

Som el 8 de gener de l'any 2020 i vaig cap a la plaça d'Italie. He agafat un taxi. Em sona el mòbil. Una veu neutra, masculina i desconeguda em diu: «Truco de la comissaria de Nanterre». La veu comença a parlar i em demana quin lligam de parentiu tinc amb «el senyor Patrick Springora». De seguida es crea un malentès dins el meu cap. Uns dies abans, una agent de policia d'aquella mateixa comissaria de Nanterre m'havia trucat per comunicar-me que obrien una investigació per violació de menors i que m'havien d'interrogar. La menor soc jo, per uns fets que es remunten a fa més de trenta-cinc anys. La confusió és esgarrifosa. Què hi pinta, el meu pare, en aquesta història?

—Soc la seva filla.

—Senyora, de debò que em sap molt de greu, el seu pare és mort, aquest matí els bombers n'han trobat el cos al seu pis. Ha de venir a identificar-lo tan de pressa com pugui.

Penjo, dic al taxista que s'aturi a la banda, obro la porta del taxi de bat a bat, baixo i deixo la porta oberta. L'aire gelat se m'endinsa als pulmons. El taxista m'observa amb els ulls esbataats. Aconsegueixo balbucejar unes paraules:

—Perdoni, necessito un moment.

Em diu que m'hi estigui el temps que faci falta, perquè en-

tén que m'ha passat alguna cosa greu. Un raig de lava fosa se m'escola pel cervell. No ploro.

Truco a l'home amb qui comparteixo la vida deixant anar una torrentada de paraules incoherents. Em diu que ho deixa estar tot i que m'acompanya a casa el pare. Torno en si.

He de trucar de seguida al meu editor. Aquell mateix vespre soc la convidada principal d'un programa de literatura. Sé que no estaré en condicions d'anar-hi, he d'identificar el cos sense vida del meu pare. I mentre el meu editor digereix la informació, només penso en una cosa: el pare s'ha suïcidat, segur. Ha llegit el meu llibre i s'ha suïcidat.

Tot va començar aquell dia, doncs, quan la seva mort va estroncar el llançament del meu primer llibre. Tretze dies abans, el pare havia sabut que el llibre s'havia publicat, segurament per les notícies de les vuit del vespre. Em va enviar un missatge: «Molt bé! Però has trigat molt a venjar-te! M'hauries hagut d'escoltar llavors! Ben fet! Estic orgullós de tu! Patrick».

Mentre el taxi fa marxa enrere, torno a llegir unes quantes vegades aquest missatge lacònic, amb cinc signes d'exclamació. El pare i jo no ens havíem tornat a veure, ni ens havíem trucat, ni tan sols escrit des de l'enterrament de la meua àvia paterna, feia nou anys. Vaig dubtar molt si contestar-li el missatge o no. Finalment, no li vaig dir res. No tenia cap necessitat d'afegir una trobada amb ell a la càrrega emocional que ja em provocava el llançament del llibre. M'havia ofert una última oportunitat, però jo no l'havia volguda aprofitar. Havia abandonat el pare, un senyor vell de setanta-tres anys, amb la seva solitud. Jo era un monstre responsable de la seva mort.

HUGUETTE

El pis on van trobar el cos era en realitat on vivia la meva àvia. En aquell petit espai que amb prou feines tenia 35 m², el pare hi havia viscut primer amb ella durant catorze anys i després nou anys tot sol. Em pregunto com l'àvia va poder suportar viure amb ell. Devia ser una mena de síndrome d'Estocolm. L'havia acollit a casa seva en el moment en què la vida del pare s'esfondrava, però no havia deixat mai d'admirar-lo. El pare s'havia quedat a l'atur i, per acabar-ho d'adobar, quan estava a punt d'acabar-se-li, havia tingut el primer infart. La seva tercera esposa l'havia deixat i, com que ja no pagava el lloguer, el propietari del pis on vivia l'amenaçava de fer-lo fora. Tenia cinquanta anys. Per impedir que es convertís en un sensellar, la seva mare havia acceptat que anés a viure amb ella «el temps que necessités per sortir-se'n». S'hi va quedar sense bellugar-se'n els vint-i-tres anys següents.

Al final de la seva vida, l'àvia va haver de lluitar tres anys contra un càncer. En la quotidianitat de la malaltia, el seu fill no li va ser de cap ajuda. Més aviat era una nosa, que va patir a costa de la seva salut. El seu altre fill vivia mil quilòmetres lluny. Li havia proposat que anés a viure amb ell i la seva família. L'àvia no havia volgut abandonar el meu pare. Un fosc sentiment de culpa l'obligava a rentar-li encara la roba.

Va aguantar així tres anys, de químio en químio, que sem-

pre em feien creure que la guarició era possible, perquè l'àvia sempre trobava el temps i l'energia per agafar el tren de rodalies i venir-nos a veure a París, al meu fill i a mi. Li encantava el seu «homenet», que és com li deia.

Jo sabia que el pare ara vivia amb ella. No en parlàvem gairebé mai, d'ell. Algun cop, però, l'àvia em confiava els seus neguits, com una mare preocupada pel futur del seu fill. L'amoïnava que no es llevés fins a mitja tarda i que sortís a comprar a les vuit del vespre, que no s'aixequés del sofà, que la seva vida tan plena de promeses s'acabés allà, en aquell fracàs.

L'àvia només podia fer servir la meitat del pis, que tampoc no era gaire gran. El seu fill ocupava tota la sala d'estar i s'havia apoderat de la seva tele. Al vespre, per distreure's, l'àvia pujava a casa la veïna a mirar els seus programes preferits. Quan no va tenir forces per anar amunt i avall, el tiet li va regalar un televisor de pantalla plana que es va posar a l'habitació.

El que l'àvia no em va dir mai és que des de feia anys el pare no la deixava entrar al seu santuari. Tenia prohibit entrar en aquella habitació. Resignada, respectava l'espai vital del seu fill i la seva intimitat, com la d'un adolescent que s'acaba de posar un pestell a la porta.

I llavors la químio va deixar de fer efecte. Quan trucava a l'àvia, ell no agafava mai el telèfon. L'àvia no m'explicava gaire cosa, a mi. No volia empenyar, no volia amoïnar-me. Un dia que l'havia anat a veure a l'hospital, me'l vaig trobar. Vaig llegir el trasbals a la mirada de l'àvia, perquè sabia que aquella trobada inoportuna podia ser dolorosa. La meva última baralla amb el pare era de feia vuit anys. Des de llavors que no havíem tingut cap mena de contacte. Es va comportar com si ens haguéssim vist el dia abans, fíngint normalitat. Per molt estrany que pugui semblar, el tema va sortir de cop i volta, com si no vingués d'enlloc. Em va parlar del nostre cognom, i es va embrancar en

una història sobre el sentit que tenia, va dir que significava ‘muntanya de la primavera’, *spring*, primavera, del llatí *surgere*, i *gora*, que en totes les llengües eslaves volia dir ‘muntanya’. Estava completament fora de lloc, aquella exposició sobre l’etimologia del nostre cognom. En aquella habitació d’hospital, però, érem tres que el teníem, el cognom, devia pensar ell, i com que la mort de l’àvia s’acostava, potser volia que ella donés el vistiplau a aquella versió de les coses abans de desaparèixer. L’àvia va adonar-se del meu trasbals i li va fer entendre que ens havia de deixar soles. Encara tenia aquesta autoritat sobre ell. Vaig notar que estava exasperada. Destrossada per la malaltia, ja no podia més, amb els deliris del fill. Jo hi havia anat per veure-la, no per escoltar l’enèsima elucubració del meu pare.

Tan bon punt ell va haver passat el llindar de l’habitació per sortir a fumar al jardí, vaig esclatar a plorar i em vaig anar a arraulir contra el cos fràgil de l’àvia, que no pesava més d’una trentena de quilos. Li vaig dir que no suportava veure-la d’aquella manera, i ella em va contestar:

—No trobes que també estàs afectada perquè has coincidit amb ton pare?

L’últim cop que va estar ingressada, després la van enviar directament a un centre de cures pal·liatives. S’acostava el final, ella no es queixava mai. Em va horroritzar veure que per calmar-li el dolor només li donaven Efferalgan amb codeïna. M’esperava un gota a gota de morfina. El metge em va tranquil·litzar:

—Miri, la generació de la seva àvia han pres tan pocs medicaments que amb codeïna en tenen prou, no pateix gens.

El pare havia exigit expressament no ser a la mateixa habitació amb el tiet i la seva dona, que ell en deia «aquella gent». El seu ressentiment es basava en el fet que, per la situació en què es

trobava, s'havia convertit en l'infermer de la seva mare. Un dia, per telèfon, havia gosat dir al tiet: «Com a mínim tinc dret a tenir vida privada, no?». La resposta del seu germà havia esclatat, punyent: «No trobes que la mare també tenia dret a tenir vida privada tots aquests últims anys?».

Una nit, la Huguette havia fet uns crits terribles. Havia vingut una infermera a preguntar-li si tenia dolor. Ella li havia dit que no. Tenia por de morir, potser? La mort no l'espantava. El que la turmentava era que tots estiguéssim enfadats amb el pare. Llavors el metge en cap va trucar al meu tiet per exposar-li la situació, i em va fer el mateix discurs a mi quan hi vaig tornar l'endemà a veure-la:

—La seva àvia no se n'anirà en pau si no els veu a tots reconciliats.

Però com ens podíem «reconciliar» amb una persona psíquicament malalta? No era una simple discussió familiar, el que ens havia allunyat d'ell. Era la seva bogeria.

El metge hi va insistir. Bé podíem fer un esforç per un dia. Estava molt angoixada, amb els medicaments no n'hi havia prou per calmar-la. Llavors em vaig armar de valor i vaig trucar al pare per explicar-li que l'àvia necessitava veure'ns junts al capçal del llit. Contra tot pronòstic, va acceptar.

Diria que era a primera hora de la tarda, havíem quedat a l'habitació de l'àvia. Vam entrar els uns rere els altres, el tiet i la tieta, el pare, el meu company i jo. Era un esforç enorme per a en Dominique. Li retreia, amb raó, que s'hagués ocupat tan poc i tan malament de la seva mare, quan ella l'acollia des de feia tant de temps. També sospitava que aquell càncer d'estómac, que al principi li van tractar com una simple úlcera gàstrica, tenia alguna cosa a veure amb el neguit de veure el seu fill caure en la demència a pocs metres d'ella. Per la meua banda, jo havia decidit anestesiarme. Tots vam seguir el joc. Vam co-

mençar a xerrar al voltant del llit. L'àvia estava somnolenta, però llavors va sortir d'aquell mig son i amb la mirada va fer la volta a l'habitació. Ja gairebé no parlava, però els ulls se li van il·luminar. Primer va contemplar incrèdula tota l'escena, després va aixecar el braç amb penes i treballs i amb l'índex ens va assenyalar a cadascun de nosaltres: ens va comptar, un per un. Amb un somriure que de cop li va transfigurar la cara, va dir sospirant: «És increïble!». Llavors es va girar cap al pare, amb una mirada fosca de retret, i amb un rampell sobtat d'energia va exclamar: «Hi és tothom excepte el meu homenet! Però tu, de totes maneres, ni el coneixes».

Me'n vaig haver d'anar a treballar. El tiet, la tieta i el pare es van quedar. Em van explicar que havia demanat un sorbet, quan feia setmanes que ja no menjava. Va morir al cap d'unes hores.